

verbal means of communication have been described. The peculiar features of the styles of pedagogical communication have been defined.

Key words: pedagogical tolerance, operational-communicative component, communicative tolerance, communicative skills, means of communication, style of pedagogical communication.

УДК 372. 4. 039

Вікторія Желанова

Київський університет імені Б. Грінченка(м. Київ)

Суб'єкт – суб'єктна взаємодія вихователя і вихованців як засіб творчої самореалізації особистості

У статті розглянуто значення та переваги суб'єкт-суб'єктного підходу до організації педагогічного процесу, зокрема в дошкільному навчальному закладі. Розкрито теоретичну сутність суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між учасниками навчально-виховного процесу як психолого-педагогічної категорії. Закцентовано увагу на визначенні особливостей суб'єкт-суб'єктної взаємодії та механізмах її реалізації; на впливі суб'єкт-суб'єктної взаємодії на розвиток творчих здібностей і творчої активності вихованців у творчому процесі; на суб'єкт-суб'єктному підході, що є одним із ключових складових ефективної взаємодії учасників педагогічного процесу, оскільки передбачає взаємний та плідний розвиток якостей особистості як дошкільника, так і вихователя у процесі їхнього спілкування та спільної творчої діяльності. Визначені основні компоненти функціональної готовності педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів до суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин.

Ключові слова: особистісно зорієнтована освіта, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, навчально-виховний процес ДНЗ, формування творчої активності, співтворчість, особистісне спілкування, творчий процес.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нові ціннісні орієнтири суспільства, складний, багатоаспектний шлях гуманізації та демократизації сучасної освіти вимагають принципових змін характеру взаємодії між учасниками педагогічного процесу. Традиційна система навчання перестала задовольняти потреби суспільства і дошкільного навчального закладу, які вимагають цілісного й системного знання про людину як найвищу цінність, гармонізації взаємовідносин між дошкільниками та вихователем, побудови їх на довірі, повазі, діалозі, діловому співробітництві, суб'єкт-суб'єктних відносинах.

Г.Філонов наголошує, що формування особистості дитини визначається насамперед місцем, яке вона займає у системі доступних йому людських відносин, і тим, у якому відношенні знаходяться вимоги, що пропонує йому життя, з тими психологічними особливостями, котрі у нього є. Як відомо, діти включаються у дві сфери соціальних відносин: «дитина – доросла людина», «дитина – дитина», що взаємодіють між собою через ієрархічні зв'язки.

В умовах модернізації змісту, форм та методів дошкільної освіти відбувається трансформація змісту освітньої діяльності педагогів-вихователів. Насамперед, зникає розуміння дошкільного навчально-виховного процесу лише як способу передавання вихованцям технологічних особливостей конкретної пізнавальної або творчої діяльності (художньо-естетичної, науково-технічної, еколого-натуралістичної тощо). Водночас, домінує комплексне бачення освітньої функції педагога-дошкільника, який усвідомлено реалізує роль педагога (навчає дитину улюбленій творчій діяльності (творити казку), розвиває її творчі здібності, творчу активність), вихователя (забезпечує соціалізацію особистості, формує суспільно значущі норми і правила поведінки), психолога (створює оптимальний психологічний мікроклімат у дитячому колективі, що стимулює особистість до творчої самореалізації), старшого товариша, який має більший життєвий досвід і в умовах творчого співробітництва готовий допомогти дитині під час вирішення нагальної навчальної або життєвої проблеми).

Педагогічні працівники дошкільних навчальних закладів, усвідомлюючи наявні недоліки освітньої діяльності дошкільного навчального закладу (авторитарний стиль взаємин «вихователь-дошкільник», невміння і неготовність педагогів сприймати дитину як неповторну цілісну особистість із притаманними тільки їй індивідуальними особливостями), розуміють навчально-виховний процес як соціально-особистісний феномен і намагаються організувати взаємодію з дитиною як самодостатнім суб'єктом спілкування та діяльності, неповторною індивідуальністю з певною своєрідністю рис і якостей особистості, яка у процесі улюбленої пізнавальної або творчої діяльності

формує і вільно виявляє своє особистісне «Я». Таке трактування процесу навчання і виховання передбачає, що провідним завданням кожного педагога-дошкільника, адміністрації та методичної служби дошкільних навчальних закладів, системи післядипломної освіти є повноцінна психолого-педагогічна підготовка до запровадження та реалізації особистісно орієнтованої освітньої діяльності та суб'єкт-суб'єктної взаємодії як провідної умови творчого розвитку та особистісного зростання всіх учасників дошкільного освітнього процесу.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Зауважимо, витоки суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин в освітній діяльності знаходимо у західній гуманістичній психології ХХ ст. (Д.Дьюї, А.Маслоу, Г.Олпорт, К.Роджерс, Е.Фромм та ін.), основоположні принципи якої (цілісність духовного середовища індивідуума, позитивна психологічна настанова, активність особистості в розвитку) сприяли теоретичному обґрунтуванню міжособистісних взаємин наставників із вихованцями. Термінологія, пов'язана з проблематикою міжособистісного спілкування в освітній діяльності, зокрема поняття «педагогічне спілкування», почала запроваджуватися у вітчизняну психолого-педагогічну науку з середини 70-х рр. ХХ ст. (А. Бодальов, І. Зимняя, В. Кан-Калик, О. Леонтьєв, А. Мудрик та ін.). Педагоги-новатори 80-х-90-х рр. (Ш. Амонашвілі, Е. Ільїн, В. Шаталов та ін.) поклали в основу своєї освітньої діяльності «педагогіку співпраці», що акумулювала ідеї гуманізму, особистісно зорієнтованого навчання, право дітей на творчу самореалізацію, демократичні форми і методи педагогічної взаємодії.

Окреслена проблема є об'єктом сучасних досліджень низки вітчизняних і зарубіжних учених – І. Беха, А. Бойко, В. Паламарчук, С. Подмазіна, Н.Якиманської та ін. Дослідженням питання концептуальних основ запровадження та реалізації особистісно зорієнтованої освіти, суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин у навчально-виховному процесі навчальних закладів присвячено праці В. Вербицького, В. Мачуського, Г.Пустовіта, А. Сиротенка, Т. Сущенко та ін.. Дослідниками створено соціально-філософську модель особистісно зорієнтованої освіти, презентовано основні детермінанти оптимізації її розвитку, визначено співвідношення саморозвитку та керованого розвитку творчої особистості в особистісно зорієнтованому освітньому середовищі. Однак проблема суб'єкт-суб'єктної взаємодії як педагогічної умови формування творчої активності вихованців та педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів ще недостатньо висвітлена у психолого-педагогічній літературі і залишається актуальною для педагогічної практики. Насамперед, потребують вивчення механізми міжособистісної взаємодії педагога і вихованців у процесі спільної творчої діяльності (казкотворення), особливості емоційного стану учасників творчого діалогу, фактори, що сприяють творчій співпраці тощо.

Тому **метою статті** є теоретичний аналіз суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між учасниками навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі як психолого-педагогічної категорії; дослідження впливу суб'єкт-суб'єктної взаємодії на розвиток творчих здібностей і творчої активності вихованців в процесі казкотворення; визначення основних компонентів функціональної готовності педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів до суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Варто зазначити, що все життя людини – це різнопланова, багатогранна система стосунків. Особистість розвивається в процесі діяльності, яка сприяє встановленню, зміцненню, розширенню взаємин із навколишнім середовищем. Конструктивні міжособистісні стосунки виникають на основі готовності партнерів до позитивної міжперсональної взаємодії у спільній діяльності. Здатність людини до взаємодії визначається як суб'єктивними факторами її індивідуального розвитку, так і особливостями соціальних інститутів, що мають на неї вплив. У міжособистісних стосунках індивід може бути одночасно як суб'єктом, так і об'єктом впливу, пізнання, оцінки. Це детермінується суб'єкт-суб'єктивними і суб'єкт-об'єктивними взаємовідносинами, які виникають у процесі життєдіяльності людей. Чинником реалізації стосунків є спілкування як важлива, невід'ємна сфера взаємин людей, сама життєдіяльність індивідів, а також як реалізація всієї системи міжособистісних стосунків.

Отже, особистість є суб'єктом діяльності й суспільних відносин з певною системою внутрішніх цінностей. Суб'єктність – первісна, закладена в «Я» дитини самопричинна активність, що забезпечує зв'язок особистісного «Я» з навколишнім світом; вона є субстанційною основою формування і розвитку творчої особистості дитини. Як суб'єктна система творча особистість існує «подвійно», одночасно виступаючи умовою й метою свого саморозвитку.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях (Ш. Амонашвілі, Г. Андрєєва, І. Бех, А. Бодальов, А. Бойко, В. Вербицький, С. Дашков, І. Зимняя, В. Кан-Калик, О. Леонтьєв, А. Мудрик, В. Паламарчук, С. Подмазін, Н. Якиманська та ін.) наголошується: співтворчість педагога і

вихованців можлива лише за умови сприятливої атмосфери міжособистісних відносин, духовного комфорту. В атмосфері внутрішньої скутості і напруженості кожен учасник освітньої діяльності стає духовно біднішим, примітивнішим, ніж є насправді. Найзахоплююча пізнавальна або творча діяльність не гарантує успіху, якщо відсутній психологічний комфорт у спілкуванні. І навпаки, варто дітям опинитися в атмосфері довір'я і поваги, як кожен стає цікавішим і духовно сильнішим, немов підносячись над самим собою. Багатство духовних зв'язків і є необхідною умовою всебічного розвитку особистості, зокрема і творчого.

Саме такий підхід покладено в основу сучасного дошкільного педагогічного процесу, спрямованого на духовне збагачення дитини, організованого без будь-якого примусу або пасивного засвоєння соціального досвіду і знань. При цьому формування творчої, всебічно розвиненої особистості у педагогічному процесі ДНЗ базується на якнайповнішому задоволенні дитячих запитів та інтересів (казкотворення), на основі цілісного особистісно-гуманного підходу. Головні принципи педагогічної взаємодії в умовах дошкільця – взаємоповага, довіра, доброзичливість, діалогічність, які, власне, є виявом суб'єкт-суб'єктних стосунків, що стимулює зростання самоактивності дитини, створює можливості для задоволення її актуальної потреби у творчій самореалізації та самостверженні. У цьому полягає головна особливість дошкільної освітньої діяльності, що будується на взаємній співтворчості педагога і вихованців, на їхній дружбі і духовній спільності, на визнанні самоцінності творчої особистості дитини, на взаємоповазі і взаємній зацікавленості у спільному успіху і наслідках цієї діяльності. Така особливість дошкільного педагогічного процесу пояснюється тим, що дитина опиняється в ньому за покликом своїх внутрішніх мотивів, потрапляє в інше (на відміну від школи) освітнє середовище, де відсутні стандарти, однакові вимоги до всіх або примус.

Будується дошкільний педагогічний процес на основі створення середовища і системи гармонійної розвивальної стратегії впливу, яка здійснюється в умовах відкритого діалогу педагогів і вихованців, що створює оптимальні передумови для закріплення пізнавального інтересу, формування особистісної самостійної активності, розкриття творчих потенцій і стимулювання саморозвитку дитини. Тому організація особистісно орієнтованого педагогічного процесу ДНЗ має здійснюватися у кількох напрямках, а саме:

- ✓ створення розгалуженої системи творчого самовиявлення, оптимальних умов для цілеспрямованого розвитку творчих здібностей вихованців, що передбачає зняття усіляких обмежень, бар'єрів, які стримують інтелектуальну ініціативу дитини, її творче самовираження;
- ✓ дотримання дитиноцентризму в організації навчально-виховної та дозвілєвої діяльності, коли педагог діє відповідно до настрою і внутрішнього стану дитини;
- ✓ органічного поєднання діяльності вихователя з діяльністю дітей дошкільного віку в єдиному активному пізнавальному процесі (казкотворенні) в умовах творчого співробітництва і духовної взаємодії [1].

Отже, центральною ланкою педагогічного процесу дошкільного навчального закладу, спрямованого на творчий розвиток особистості дитини, є особистісно зорієнтована розвивальна взаємодія його суб'єктів. У цьому процесі власні можливості як вихователя, так і його вихованців розвиваються і набувають об'єктивного характеру, відбиваючись у конкретних якостях і властивостях їх особистостей. Тому процес формування творчої особистості дитини, розвитку її творчої активності та індивідуального стилю творчої діяльності в умовах дошкільного навчального закладу неможливо відокремити від творчого розвитку вихователя, який навчає дитину творчій діяльності, зокрема казкотворенню. Цей процес є не лише сукупністю послідовних і взаємопов'язаних дій педагога й вихованців, спрямованих на свідоме і міцне засвоєння системи знань, умінь, навичок творчої діяльності, формування світогляду дитини, культури поведінки, а й сукупністю послідовних і взаємопов'язаних перетворень у їхньому творчому розвитку. Так відбувається процес творчого взаєморозвитку всіх суб'єктів дошкільного навчально-виховного процесу – вихователь реалізує свої особистісні й професійні потенції засобом творення особистості вихованця [2].

Крізь призму викладеного можемо зробити висновок, що **суб'єкт-суб'єктна взаємодія** в умовах дошкільного навчально-виховного процесу – це форма педагогічного співробітництва між вихователем і дитиною дошкільного віку, під час якого педагог і діти об'єднані творчим діалогом із метою активного саморозвитку і самовираження особистості кожного з учасників освітнього процесу, а також виявлення та реалізації їхніх кращих духовних якостей і творчого потенціалу. Таке педагогічне співробітництво забезпечує позитивне ставлення дитини до педагога в освітньому середовищі дошкільного навчального закладу, творче об'єднання однолітків, успішне формування позитивних властивостей і якостей особистості, індивідуально спрямованих на саморозвиток.

Вищим рівнем розвитку суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між учасниками освітньої діяльності в умовах дошкільного навчального закладу має стати особистісне спілкування. Зазначене поняття в сучасній психолого-педагогічній науці (І.Бех, Т.Сущенко та ін.) трактується як така суб'єкт-суб'єктна взаємодія, у процесі якої на основі обміну особистісних позицій суб'єктів конкретної пізнавальної або творчої діяльності можливе їхнє морально-духовне зростання, зокрема творче. Таке спілкування має дві форми – монологічну та діалогічну. За монологічного інтимно-особистісного спілкування співрозмовник (педагог або вихованець) є лише пасивним суб'єктом; його присутність тільки залучає іншого до розмови – той, хто говорить, не припускає з боку співрозмовника будь-якого смислового ставлення до себе. У таких умовах образ співрозмовника, який регулює спілкування, виявляється проекцією особистісної позиції промовця, перенесення на нього того, що фактично значуще лише для нього. Тому така форма спілкування у виховному плані непродуктивна. Вважається, що розвиток особистості стає можливим лише в умовах діалогічного особистісного спілкування (особистісного діалогу), яке, на відміну від монологічного, характеризується тим, що співрозмовник (педагог або вихованець) активно організовує саму форму спілкування [3].

Основними передумовами реалізації особистісного спілкування в умовах дошкільного навчально-виховного процесу є такі:

- фасилітаційний режим педагогічного впливу на вихованців, завдяки якому створюються необхідні психолого-педагогічні умови, що сприяють творчій діяльності дітей, стимулюють їхню творчу активність, полегшують подолання психологічних бар'єрів творчості, мотивують до творчого розвитку та саморозвитку;
- педагогічна розвивальна взаємодія вихователя і вихованця, що віддзеркалює концептуальне положення про творчу діяльність як взаємодію, що сприяє розвитку її учасників;
- задоволення потреби кожної дитини у неперервній творчій реалізації та самореалізації, яка узгоджується з концепцією життєтворчості особистості [4].

Аналіз психолого-педагогічної літератури (Ш. Амонашвілі, Г. Андрєєва, І. Бега, А. Бодальов, А. Бойко, В. Вербицького, С. Дашкова та ін.) та дослідження практичної діяльності дошкільних навчальних закладів дозволяють стверджувати, що побудова навчально-виховного процесу та дозвілєвої діяльності дітей, творчих об'єднань на засадах особистісно орієнтованої освіти, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, на основі технологій співробітництва та співтворчості вихователя і його вихованців у процесі улюбленої пізнавальної або творчої діяльності забезпечують:

- творчу спрямованість особистості дитини, усвідомлення нею значення творчих, гуманістичних потреб, мотивів, цілей як провідних у її саморозвитку та життєдіяльності;
- розвиток творчих рис характеру особистості (цілеспрямованості, ініціативності, наполегливості, самостійності, винахідливості, оригінальності, організованості, працелюбності тощо);
- розвиток творчих якостей інтелекту всіх учасників навчально-виховного процесу (логічного, діалектичного та цілісного сприйняття дійсності, творчої уяви та фантазії, казкотворення, інтуїції, уваги і пам'яті, що сприяє формуванню вміння спільно визначати і розв'язувати життєві завдання, розробляти творчі проекти);
- творчу самосвідомість вихователя та його вихованців, що виявляється у самопізнанні та адекватній самооцінці, самоорганізації, самореалізації та самовдосконаленні творчої особистості;
- постійне зростання потенціалу творчої діяльності – бажання систематично здобувати нові знання, набувати вміння, навички, творчо їх використовувати;
- формування психічних якостей творчої особистості, її темпераменту, властивостей нервової системи (чутливості, пластичності, працездатності) та доцільного індивідуального стилю діяльності й поведінки, в процесі якого використовуються найкращі та коригуються слабкі (з точки зору вимог творчої діяльності) якості нервової системи конкретного вихованця та педагога. Тобто суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини між учасниками дошкільного навчально-виховного процесу є важливою педагогічною умовою розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, вагомою складовою технології формування високого рівня пізнавальної та творчої активності особистості, індивідуального стилю її пізнавальної і творчої діяльності.

Основними компонентами готовності педагогів до реалізації суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин з вихованцями як провідної умови розвитку творчих здібностей і творчої активності дітей в дошкільних навчальних закладах засобами казкотворення є такі:

- позитивна психологічна настанова вихователя на власну педагогічну діяльність, що забезпечує його готовність брати на себе ініціативу у визначенні доцільного стилю взаємовідносин з вихованцями групи;

- готовність до міжособистісної атракції, що розуміється як взаємоповага, вияв симпатії до особистості дитини, здатність створювати позитивну атмосферу під час теоретичних та практичних занять, нейтралізуючи можливі причини і передумови необґрунтованих конфліктів;
- готовність до рефлексії – осмислення педагогом того, як він насправді сприймається й оцінюється вихованцями дошкільного навчального закладу, які є партнерами у навчально-виховній взаємодії; рефлексія як акт самоаналізу і самопізнання педагога в контексті його спілкування з вихованцями;
- емпатію – здатність педагога «вживатися» в душевні, емоційно-психологічні стани своїх вихованців, інтуїтивно проникати у внутрішній світ партнера освітньої взаємодії, готовність до співпереживання, допомоги і підтримки в різних її формах і проявах;
- особистісну ідентифікацію, що виражається в емоційно-когнітивному ототожненні одного індивідуума з іншим, що відіграє важливу роль для обох «дійових осіб» навчально-виховної взаємодії – вихователю особистісна ідентифікація допомагає «ввійти» у внутрішній світ вихованців, відчувати його у всій повноті, неповторності і різноманітті, а вихованцю вона допомагає асимілювати у своїй свідомості, психологічно «привласнити» найпривабливіші особистісні якості педагога як старшого товариша, помічника, що є носієм професійного і життєвого досвіду, творчої діяльності;
- інтерактивність, яка проявляється у вигляді різних типів і форм міжособистісних взаємовідносин між людьми і розуміється як поглиблена психологізація всього комплексу комунікативних зв'язків між ними, як здатність педагога адекватно інтерпретувати різні ситуації, що виникають у навчанні й вихованні і, відповідно до них, вносити корективи у власні дії та педагогічну діяльність;
- гнучкість, пластичність мислення, готовність до зміни функціонально ролевих взаємин із вихованцями у процесі конкретної пізнавальної або творчої діяльності, відмова від наперед заданих педагогічних диспозицій, стереотипних дій, сформованих керівником гуртка, творчого об'єднання в його минулому професійному досвіді;
- готовність до виконання ролі фасилітатора, тобто педагога-консультанта, порадника, помічника, який ставить перед собою та визначає як мету освітньої діяльності свого гуртка, творчого об'єднання комплекс системно взаємозв'язаних і ієрархічно супідрядних завдань: допомогти дитині визначитися у виборі індивідуальної освітньої траєкторії, що забезпечить повноцінну реалізацію її потенціалу (інтелектуального та творчого); сформуванню життєву компетентність та життєстійкість, високий рівень розвитку пізнавальної й творчої активності, індивідуальний стиль творчої діяльності;
- вміння своєчасно локалізувати конфліктні ситуації у взаєминах між педагогом і вихованцями, окремими вихованцями і дитячим колективом, оскільки виникнення конфліктів у тих або інших формах є цілком закономірним явищем для складного процесу розв'язання завдань творчого чи пізнавального характеру, оскільки лише вмілі дії педагога трансформують «творчі» конфлікти у співпрацю, орієнтовану на пошук взаємоприйнятних рішень, компромісних або оптимальних варіантів, що задовольняють усіх учасників творчого процесу, сприяючи становленню особистісно-творчої позиції вихованців та зближенню суб'єктів освітнього процесу [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, узагальнюючи зазначене вище, констатуємо:

- навчально-виховний процес у ДНЗ є не лише сукупністю послідовних і взаємопов'язаних дій педагога і вихованців, спрямованих на свідоме і міцне засвоєння системи знань, умінь, навичок пізнавальної або творчої діяльності, формування світогляду дитини, а й сукупністю послідовних і взаємопов'язаних перетворень у їхньому творчому розвитку;
- суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини між учасниками навчально-виховного процесу дошкільного закладу – важлива педагогічна умова розвитку творчої активності як вихованців, так і вихователів засобами казкотворення;
- найвищий рівень розвитку суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин – особистісне спілкування – суб'єкт-суб'єктна взаємодія, у процесі якої на основі обміну особистісних позицій суб'єктів конкретної пізнавальної або творчої діяльності можливе їхнє морально-духовне зростання, зокрема творче.

Джерела та література

1. Сисоєва С. О. Педагогічні технології творчого розвитку особистості: проблеми і суперечності / С. О. Сисоєва // Творча особистість у системі неперервної професійної освіти: Матеріали міжнародної наукової конференції 16-17.05.2000 р. / За ред. С.О. Сисоєвої і О.Г. Романовського. – Х.: ХДПУ, 2000. – С. 84-90.
2. Бех І. Д. Технологія інтимно-особистісного спілкування / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2003. – № 1. – С. 17-29.

3. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації / А. М. Бойко. – К.: ІЗМН, 1996. – 232с.
4. Подмазін С. І. Особистісно орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз): Дис. ... д-ра філософ. наук: 09.00.03. – Дніпропетровськ, 2006. – 418 с.
5. Яковлева Е. Л. Развитие творческого потенциала личности как цель образования / Е. Л. Яковлева // Вопросы психологии. – 1996. – № 3. – С. 28-43.

Referens

1. Sysojeva S. O. Pedagogichni tehnologii' tvorchoho rozvytku osobystosti: problemy i superechnosti / S. O. Sysojeva // Tvorchy osobystist' u systemi nepererвної' profesijnoi' osvity: Materialy mizhnarodnoi' naukoivoi' konferencii' 16-17.05.2000 r. / Za red. S.O. Sysojevoi' i O.G. Romanovs'kogo. – H.: HDPU, 2000. – S. 84-90.
2. Beh I. D. Tehnologija intymno-osobystisnogo spilkuvannja / I. D. Beh // Pedagogika i psihologija. – 2003. – № 1. – S. 17-29.
3. Wojko A.M. Onovlena paradygma vyhovannja: shljahy realizacii' / A. M. Wojko. – K.: IZMN, 1996. – 232 s.
4. Podmazin S. I. Osobystisno orijentovana osvita (social'no-filosofs'kyj analiz): Dys. ... d-ra filosof. nauk: 09.00.03. – Dnipropetrovs'k, 2006. – 418 s.
5. Jakovleva E. L. Razvytye tvorcheskogo potenyala lychnosty kak cel'obrazovanyja / E. L. Jakovleva // Voprosi psihologyy. – 1996. – № 3. – S. 28-43.

Желанова Виктория. *Субъект-субъектное взаимодействие воспитателя и воспитанников как средство творческой самореализации личности.* В статье рассмотрено значение и преимущества субъект-субъектного подхода к организации педагогического процесса, в частности в детском саду. Раскрыто теоретическую сущность субъект-субъектных взаимоотношений между участниками учебно-воспитательного процесса психолого-педагогической категории. Акцентировано внимание на определении особенностей субъект-субъектного взаимодействия и механизмах ее реализации; на воздействии субъект-субъектного взаимодействия на развитие творческих способностей и творческой активности воспитанников в творческом процессе; на субъект-субъектному подходе, что является одним из ключевых составляющих эффективного взаимодействия участников педагогического процесса, поскольку предусматривает взаимное и плодотворное развитие качеств личности как дошкольника, так и воспитателя в процессе их общения и совместной творческой деятельности. Определены основные компоненты функциональной готовности педагогических работников дошкольных учебных заведений в субъект-субъектных взаимоотношениях.

Ключевые слова: личностно ориентированное образование, субъект-субъектное взаимодействие, учебно-воспитательный процесс ДОУ, формирование творческой активности, сотворчество, личностное общение, творческий процесс.

Zhelanova Viktoria. *The subject – subject interaction between teacher and pupils as a means of creative self-realization.* The article discusses the importance and benefits of subject-subject approach to organizing the educational process, particularly in pre-school. Disclosed to the theoretical nature of the subject-subject relations between the participants of the educational process as a psychological-pedagogical category. The attention is focused on viznachennya features of subject-subject interaction and the mechanisms for its implementation; the impact on subject-subject interaction on the development of creative abilities and creative activity of pupils in the creative process; the subject-subject approach, which is one of the key components of effective interaction of participants of pedagogical process, as it involves mutual and fruitful development of personal qualities of both the child and caregiver in the process of communication and joint creative activity. Identifies the main functional components of readiness of pedagogical workers of preschool educational institutions subject-subject relationship.

Key words: personal oriented education, subject-subject interaction of educational process DOU, the formation of a creative activity, creativity, personal communication, creative process.

УДК 373.5.015.31:377

Тетяна Єлова

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Основні чинники професійного самовизначення старшокласників

У статті визначено та проведено аналіз чинників професійного самовизначення учнів старших класів у сучасних умовах. Наведено аналіз основних класифікацій таких чинників, що мають місце у науковій літературі.

Ключові слова: професійне самовизначення, чинники професійного самовизначення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Професійна орієнтація в наші дні стає важливим фактором, що сприяє ефективному використанню трудових ресурсів. Крім того, вона покликана виконувати роль важливого засобу відтворення кваліфікованих працівників для держави.